

Warszawa, dnia 14 lipca 2011 r.

RPO- 672823-VII-720.8.4/11/MC

Raport
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii
w Ustce
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie Artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 2 czerwca 2011 r., do Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce (zwanego dalej MOS, Ośrodkiem lub placówką), udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP lub Mechanizm).

Celem wizytacji zapobiegawczej Krajowego Mechanizmu Prewencji, było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania nieletnich i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji przedstawionej przez dyrektora MOS;
- dokonaniu oglądu placówki, w tym pokoi mieszkalnych, świetlicy, sanitariatów, kuchni i stołówki, sali do zajęć terapeutycznych, sali do zajęć plastycznych, sali do zajęć kulinarnych, siłowni;

- przeprowadzeniu na osobności rozmów z wychowankami, który przebywali w Ośrodku;
- przeanalizowaniu następującej dokumentacji: Statutu i Regulaminu Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce, Procedur postępowania nauczycieli wychowawców i innych pracowników Ośrodka w sytuacjach zagrożenia młodzieży oraz w trudnych sytuacjach wychowawczych, Kryteriów oceny zachowania systemu motywacyjnego, Systemu kar i nagród, Protokołu kontroli przeprowadzonej w dniu 20 października 2010 r. przez Pomorskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gdańsku, Sprawozdania z nadzoru Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce przeprowadzonego przez sędziego Sądu Rejonowego w Słupsku, Protokołu kontroli Pomorskiego Kuratora Oświaty przeprowadzonej w dniu 10 czerwca 2010 r., Programu wychowawczego.

2. Ogólna charakterystyka placówki

Wizytowany przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Ośrodek jest publiczną placówką koedukacyjną, przeznaczoną dla młodzieży, która może być zagrożona niedostosowaniem społecznym lub uzależnieniem i wymaga stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy oraz specjalistycznej pomocy psychoedukacyjnej.

Funkcja placówki realizowana jest m. in. poprzez organizowanie zajęć dydaktycznych, profilaktyczno-wychowawczych, terapeutycznych i socjalizacyjnych.

Placówka jest jednostką nieferyjną i funkcjonuje całodobowo. Organem prowadzącym Ośrodek jest Rada Powiatu Słupskiego. Nadzór pedagogiczny nad jej działalnością sprawuje Pomorski Kurator Oświaty w Gdańsku.

Pojemność Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce wynosi 72 miejsc. Wychowankowie przyjmowani są do placówki na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego i wniosków opiekunów prawnych. W dniu wizytacji w Ośrodku umieszczonych było 11 dziewcząt oraz 39 chłopców. Na niepowrocie z urlopowania przebywały 3 osoby, urlopowane były 2 osoby, 2 wychowanków przebywało na

zwolnieniu lekarskim. Poza tym, 8 osób otrzymało skierowanie i wskazanie z Ośrodka Rozwoju Edukacji o mieszczeniu w MOS, lecz nie zostali jeszcze do niego doprowadzeni.

Placówka zatrudnia 17 wychowawców, pedagoga, psychologa oraz socjoterapeutę. MOS jest regularnie wizytowany przez uprawnione organy. Protokoły z ostatnio przeprowadzonej kontroli przez Państwowego Inspektora Sanitarnego w Gdańsku, sędziego Sądu Rejonowego w Słupsku oraz Pomorskiego Kuratora Oświaty nie zawierają zaleceń pokontrolnych.

3. Warunki bytowe

MOS zorganizowany jest w czterokondygnacyjnym budynku.

W suterrenach placówki mieszczą się: kuchnia do zajęć kulinarnych dostępna dla wszystkich grup, pralnia z suszarnią wyposażona w pralki automatyczne, z których wychowankowie mogą korzystać samodzielnie, sala terapeutyczna, sala multimedialna, sala sportowo-rekreacyjna, sala plastyczna, pracownia modelarska.

Na parterze placówki znajduje się sekretariat i gabinet dyrektora, świetlica z małą kuchenką, kuchnia i stołówka, gabinet psychologa i pedagoga oraz pokoje gościnne, udostępniane rodzicom, którzy przyjeżdżają odwiedzić wychowanków.

Na pierwszym piętrze wyodrębniono klasy szkolne, pokoje dla wychowanków (dziewcząt), sanitariaty (5 toalet oraz umywalka), łazienkę (6 pryszniców oraz 3 umywalki). W łazience kilka stanowisk prysznicowych nie miało zasłonek, a także słuchawek prysznicowych. Zgodnie z informacją uzyskaną od wychowawcy, prysznice od ok. 2 tygodni nie były udostępniane wychowankom, zaś ich wyposażenie przeznaczone zostało do renowacji. W związku z tym wychowanki korzystają z pryszniców znajdujących się na drugim piętrze.

Pokoje wychowanek wyposażono w odpowiednie meble: łóżka, szafy, szafki nocne, stoliki i krzesła, są w nich również umywalki. Pokoje były czyste i zadbane. W jednym z pokoi (208) w dniu wizytacji był zepsuty kran.

Na drugim piętrze znajdują się pokoje mieszkalne chłopców, wyposażone analogicznie jak pokoje dla dziewcząt. Na korytarzu ustawiono stół do gry w tenisa

stołowego. Wyodrębniono również dwa pomieszczenia sanitarne. W pierwszym znajdowały się 4 toalety, w dwóch toaletach brakowało drzwi oraz kranu w umywalce, obok wyodrębniono łaźnię z 6 stanowiskami prysznicowymi oraz 3 umywalkami. Brakowało również 2 pryszniców, w kilku były zdemontowane słuchawki, z jednego ciekła woda. W drugim sanitariacie wyodrębniono 2 stanowiska prysznicowe (jeden prysznic był uszkodzony, ciekła z niego woda), 2 umywalki oraz 2 toalety.

Na drugim piętrze znajduje się również pracownia komputerowa, w której odbywają się zajęcia koła informatycznego.

Mając na uwadze brak zasłonek w niektórych stanowiskach prysznicowych, należy wskazać, iż zgodnie z Regułą 65.2 Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi: *Młodociani mają mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność.* W ocenie KMP stworzenie warunków w pomieszczeniach sanitarnych zapewniających intymność nieletnich jest obowiązkiem kierownictwa placówki, w związku z tym należy uzupełnić stanowiska prysznicowe w przeszłony.

Zdaniem członków KMP warunki bytowe we wszystkich pomieszczeniach, z wyjątkiem sanitariatów są bardzo dobre. W ocenie przedstawicieli Mechanizmu konieczne jest przywrócenie odpowiedniej funkcji wyłączonego z użytku pomieszczenia sanitarnego znajdującego się pierwszym piętrze oraz dokonanie napraw w łazienkach na drugim piętrze. Stan tych pomieszczeń zastany w dniu wizytacji rodzi obawy wizytujących o zapewnienie nieletnim higienicznych warunków podczas korzystania z nich.

Wychowankowie, z którymi przeprowadzono indywidualne rozmowy, pozytywnie ocenili warunki bytowe panujące w placówce. Nieletni chwalili również wydawane w Ośrodku posiłki, podkreślając, że jest możliwość skorzystania z dodatkowej porcji. Niektórzy podnosili brak owoców, jogurtów czy warzyw.

4. Ochrona przed poniżającym traktowaniem lub karaniem

Katalog kar i nagród określony jest w: Regulaminie, Statucie Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii oraz dodatkowych dokumentach. Analizując treść ww. dokumentów wątpliwości KMP wzbudziły zapisy, zgodnie z którymi wychowanek może być usunięty z placówki lub przeniesiony do innej za karę (katalog kar oraz § 1, 12, 13, 18 i 29 Regulaminu pobytu wychowanka w placówce). Zgodnie z **Zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi** tego typu kara nie powinna być stosowana (Zalecenie 97: *Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*). Krajowy Mechanizm Prewencji nie kwestionuje samej instytucji przeniesienia wychowanka, lecz umieszczenie tego środka w katalogu środków dyscyplinarnych.

Wątpliwości przedstawicieli KMP budzi również konsekwencja niewłaściwego zachowania wychowanka zawarta w katalogu kar, a mianowicie „przydzielenie dodatkowego zakresu obowiązków, praca poza kolejnością”. Wskazać należy, że zgodnie z **Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)** praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej (Reguła 67). Ponadto, w opinii KMP taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy, a to zaś - skutecznie zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia.

Zastrzeżenia członków Mechanizmu dotyczą również kilku kryteriów oceny zachowania systemu motywacyjnego. W zależności od liczby uzyskanych przez wychowanka punktów, nieletni może znaleźć się w jednej z pięciu grup (naganna, nieodpowiednia, podstawowa, dobra i wyróżniająca). Tylko wychowankowie zaliczeni do grupy dobrej mają możliwość wyjść na zajęcia sportowe na salę gimnastyczną czy też skorzystania z wyjazdu na basen. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji dbanie o kondycję fizyczną, a w związku z tym możliwość korzystania z sal do ćwiczeń oraz uprawiania sportów powinna być dostępna dla każdego wychowanka, nie tylko dla wychowanków zakwalifikowanych do grupy

dobrej bądź wyróżniającej. Traktowanie tego typu zajęć jako przywileju jest nieuzasadnione. Nie ulega wątpliwości, iż aktywność fizyczna dobrze wpływa na właściwy rozwój młodych osób. Zgodnie z **Regułami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi**, *działania w ramach systemu powinny mieć na celu edukację, rozwój osobisty i społeczny, szkolenie zawodowe, resocjalizację i przygotowanie do wyjścia na wolność. Mogą obejmować: (...) wychowanie fizyczne i sport; kreatywne sposoby spędzania wolnego czasu i hobby* (Zalecenia CM/Rec(2008)11, Reguła 77). W związku z powyższym, Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż aktywności sportowe powinny być udostępniane jak najszerszej grupie nieletnich.

W załączniku określającym zasady przyznawania punktacji wychowankom zawarto deprecjonujące wyrażenia np. „0 punktów w obszarze kultura osobista – wychowanek jest brudasem, niechlujem (...)”. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji tego typu sformułowania są stygmatyzujące i nie powinny być zawarte w systemie punktacji wychowanków. Kolejny wątpliwy w swej treści zapis dotyczy maksymalnej oceny w zakresie wykroczenia, przestępstwa i patologii – „wychowanek nie dokonał żadnych przestępstw, wykroczeń, patologii, a wręcz im przeciwdziała, pomaga w wykryciu sprawców czynów zabronionych.” Takie sformułowanie może powodować, że wychowanek będzie postrzegany w grupie jako donosiciel i z pewnością zniechęca wychowanków do starania się o uzyskanie wysokiej liczby punktów w tym obszarze.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudza ponadto praktyka zamieszczenia na tablicy ogłoszeń informacji o uzyskanej punktacji przez daną osobę. Jest to działanie, które w odczuciu przedstawicieli KMP może prowadzić do stygmatyzacji wychowanków.

W rozmowach indywidualnych wychowankowie przyznali, iż w placówce są stosowane kary zbiorowe np. bieganie wokół Ośrodka, robienie pompek, bieganie dookoła boiska, stanie w szeregu do czasu, aż ktoś przyzna się do winy. Opisane sytuacje stoją w sprzeczności z **Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego**

45/113): *Sankcje zbiorowe mają być zakazane (Reguła 67). Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów (Reguła 70).* Ponadto, stosowanie kary polegającej na wykonywaniu ćwiczeń fizycznych jest niewłaściwym oddziaływaniem. Zdaniem przedstawicieli Mechanizmu, tego typu kary mogą zaowocować u nieletnich wypaczeniem właściwego obrazu ćwiczeń służących wzmocnieniu kondycji fizycznej.

Zgodnie z informacją uzyskaną od dyrektora placówki, od początku 2011 r. do dnia wizytacji nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. W tym samym okresie zarejestrowano jako wydarzenia nadzwyczajne 26 ucieczek.

Wychowankowie, z którymi rozmawiano, w większości twierdzili, że czują się bezpiecznie w wizytowanej placówce. Wskazywali na początkowe konflikty, zaraz po przyjęciu do Ośrodka, podkreślając że uzyskali pomoc ze strony wychowawców. Jeden wychowanek przyznał, że zdarzają się kradzieże, ale jest ich zdecydowanie mniej niż w latach ubiegłych. Przedstawiciel KMP otrzymał również sygnały o przejawach „drugiego życia” w MOS. Wychowanek wskazał, że większość wychowanków aktywnie w nim uczestnicząca została przeniesiona do młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

5. Prawo do informacji

Przestrzeganie prawa do informacji w rozumieniu Krajowego Mechanizmu Prewencji polega na stworzeniu nieletnim prawidłowych warunków do zapoznawania się z obowiązującym w placówce regulaminem i statutem, przysługującymi im prawami i obowiązkami, systemem karania i nagradzania, trybem odwołania się od wymierzonej kary oraz adresami instytucji stojących na straży przestrzegania praw nieletnich. Jako „prawidłowe warunki” można uznać np. wywieszenie powyższych informacji w miejscu ogólnodostępnym, bez konieczności zwracania się o nie do pracowników Ośrodka, sporządzonych w zrozumiałym dla wychowanków języku, z precyzyjnym i jasnym określeniem wszystkich zasad i procedur.

Zgodnie z informacją uzyskaną od dyrektora Ośrodka, wychowanek zaraz po przyjęciu zapoznawany jest z regulaminem placówki, wychowawca wyjaśnia wszelkie

wątpliwości nieletniego w tym zakresie, omawia plan dnia. Po zapoznaniu z obowiązującymi w Ośrodku prawami i obowiązkami, wychowanek podpisuje kontrakt wstępny dotyczący pobytu w placówce. Po miesiącu wychowawca grupowy sporządza z nim kontrakt indywidualny dotyczący pobytu w Ośrodku.

Podczas dokonywania oglądu wszystkich pomieszczeń MOS członkowie KMP zwrócili uwagę na brak udostępnionych w widocznym miejscu adresów instytucji takich jak np. Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Sędziego Sądu Rejonowego, a także regulaminu i statutu Ośrodka. Wywieszony był natomiast program punktowy za zachowania w poszczególnych dziedzinach. Zdaniem KMP należy udostępnić, poprzez np. zawieszenie w świetlicach grup, wymienione wcześniej informacje, tj.: regulamin i statut MOS, prawa i obowiązki wychowanków oraz adresy instytucji stojących na straży przestrzegania praw nieletnich.

6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym - ochrona więzi rodzinnych

Przestrzeganie prawa nieletnich omawianego w tym punkcie jest jedną z podstawowych gwarancji ochrony ich przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji analizowane prawo w MOS jest prawidłowo realizowane. Rodzice i opiekunowie prawni mogą składać wizyty wychowankom za zgodą wychowawców na uzgodnionych z nimi warunkach. Wychowankowie mogą być urlopowani do domów lub swoich macierzystych placówek opiekuńczych. Nieletni mają również możliwość przyjmowania wizyt w swoich pokojach, odbywają się one za zgodą wychowawcy. Koledzy mogą odwiedzać wychowanków za zgodą ich rodziców.

W rozmowach indywidualnych żaden z wychowanków nie wskazał, aby istniały jakiegokolwiek typu przeszkody ze strony placówki w zakresie odwiedzin.

Wychowankowie mogą korzystać z telefonów komórkowych po wyrażeniu pozytywnej opinii przez Zespół Wychowawczy. W rozmowach indywidualnych nieletni wskazywali, że telefony komórkowe są im udostępniane od piątku do niedzieli

wieczorem. Z telefonu stacjonarnego Ośrodka mogą korzystać raz dziennie każdego dnia. Połączenia w nagłych wypadkach losowych nie są limitowane.

7. Prawo do opieki medycznej

Placówka nie zatrudnia lekarza i pielęgniarki. Wychowankowie, w razie problemów zdrowotnych korzystają z opieki medycznej w lokalnej przychodni. W sytuacjach nagłych do MOS wzywane jest pogotowie ratunkowe. Konsultacje specjalistyczne, a w razie potrzeby zabiegi medyczne mają miejsce w Szpitalu Wojewódzkim w Słupsku. Konsultacje seksuologiczne odbywają się w poradni medycznej w Słupsku. Dotychczas kierowano na nie jedynie dziewczęta. Do Ośrodka nie są przyjmowani nieletni wymagający systematycznej opieki lekarskiej, w tym psychiatrycznej lub systematycznej opieki farmakologicznej. Dyrektor MOS poinformowała przedstawicieli KMP, iż w placówce nie ma opracowanej procedury podawania nieletnim leków, a za ich podawanie odpowiedzialny jest wychowawca grupy. Opieka stomatologiczna sprawowana jest przez lekarzy stomatologów w poradni zewnętrznej, w ramach NFZ.

Z informacji uzyskanych od wychowanków Ośrodka wynika, że mają oni stały dostęp do lekarza i stomatologa. W sytuacji zgłoszenia dolegliwości są doprowadzani na badania. Nie odebrano uwag w tym zakresie.

Wychowankowie nie są poddawani badaniom profilaktycznym np. stomatologicznym czy ginekologicznym. Brak zapewnienia wychowankom badań profilaktycznych jest niezgodne z **Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, tj Regułą 71.:** „Młodociani powinni otrzymywać profilaktyczną opiekę medyczną i edukację w zakresie zdrowia”. **Regułą 75.:** „Opieka zdrowotna w instytucjach dla nieletnich nie powinna ograniczać się do leczenia chorych pacjentów, ale powinna być rozszerzona na medycynę społeczną i profilaktykę oraz nadzorowanie żywienia”.

Istotną rolę badań profilaktycznych i edukacji zdrowotnej w placówkach dla nieletnich podkreśla także Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz

Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) w **Dziewiątym Sprawozdaniu Ogólnym [CPT/Inf (99) 12]**.

Członkowie KMP stwierdzili również niewykonanie badań w stosunku nowoprzyjętych wychowanków. Podczas wizytacji rozmawiano z nowoprzyjętym nieletnim, który przebywał w placówce od dwóch dni i nie został przebadany przez lekarza. W ocenie Mechanizmu badania przyjmowanych wychowanków powinny odbywać się niezwłocznie.

8. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne prowadzone są przez wychowawców, psychologa i pedagoga poprzez m.in. zajęcia grupowe, spotkania indywidualne, organizowanie wycieczek i kół zainteresowań. W ocenie KMP ważną rolę w procesie wychowawczym pełni stałe towarzyszenie nieletnim w codziennych zajęciach.

Socjoterapia jest prowadzona przez socjoterapeutę przez 2 godziny w tygodniu dla każdej grupy, w ramach zajęć lekcyjnych. Ponadto wychowawcy prowadzą zajęcia socjoterapeutyczne w ramach godzin wychowawczych (1,5h).

Kadra MOS prowadzi również m. in.: trening zastępowania agresji ART, program profilaktyczny START, warsztaty z doradztwa zawodowego. Stosowana jest także metoda Biofeedback. W Ośrodku odbywają się zajęcia profilaktyczne np. STOP Cyberprzemocy, Trzeźwy umysł, Uwierz w siebie, Przygotowanie do życia w rodzinie.

Każdy z wychowanków ma opracowany indywidualny program terapii, aktualizowany raz w semestrze. Ponadto dla grup wychowawczych opracowywane są programy opiekuńczo-wychowawcze.

9. Prawo do nauki

W strukturach Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce funkcjonuje szkoła gimnazjalna dla uczniów klas I-III (po dwa oddziały każdej klasy). Klasa szkolna odpowiada grupie wychowawczej w internacie. Podręczniki oraz przybory szkolne wypożycza Ośrodek.

W godzinach popołudniowych nieletni mają zaplanowany czas na odrabianie lekcji, przy których pomagają im wychowawcy. Nieletni pozytywnie ocenili pracę nauczycieli, wskazując że są osobami chętnymi do pomocy.

Zastrzeżenia członków Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudził zapis zawarty w Regulaminie pobytu wychowanka w placówce, zgodnie z którym *surowo zabrania się wychodzenia z zajęć lekcyjnych oraz przebywania w trakcie zajęć i na przerwach na terenie internatu oraz poza budynkiem*. W tym miejscu należy wskazać, iż zgodnie z § 14 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), jeżeli pozwalają na to warunki atmosferyczne, umożliwia się uczniom przebywanie w czasie przerw w zajęciach na świeżym powietrzu. Niemniej jednak pozytywnie należy ocenić fakt, że w dniu wizytacji podczas przerwy wychowankowie byli obecni na boisku szkolnym.

W związku z powyższym, w ocenie KMP należałoby przerehabilitować jedynie niezgodny z obowiązującymi przepisami zapis w regulaminie.

10. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

Opiekę duszpasterską nieletnim w Ośrodku zapewnia ksiądz, który jest również nauczycielem religii. W niedzielę organizowane są wyjścia do kościoła. Zgodnie z informacją udzieloną przez kierownictwo placówki, tylko chętni wychowankowie uczestniczą w nabożeństwach. Niemniej jednak, w rozmowach indywidualnych wszyscy nieletni przyznali, że obecność na mszy św. jest obowiązkowa.

Tymczasem, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 53 zapewnia każdemu wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz ustanawia zakaz zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych. Również standardy zawarte w instrumentach prawa międzynarodowego wyraźnie wskazują na konieczność zapewnienia wszystkim wolności myśli, sumienia i wyznania. **Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego**

45/113) w zakresie posług religijnych głoszą: *Każdemu nieletniemu należy pozwolić na zaspokajanie potrzeb jego życia religijnego i duchowego. Jeżeli w zakładzie przebywa wystarczająca liczba nieletnich jednego wyznania, należy powołać przedstawiciela tego wyznania, aby odprawiał dla nich obrzędy. Każdy nieletni ma prawo do przyjmowania wizyt duchownych swojego wyznania, uczestniczenia w obrzędach, ale także do nieuczestniczenia w nich i do swobody odmowy poddawania się religijnej edukacji i indoktrynacji (Reguła 48). Z kolei w brzmieniu **Zaleceń Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi** wolność myśli, sumienia i wyznania młodocianych powinna być w respektowana (Zalecenie 87.1). Instytucjonalny reżim powinien być zorganizowany w takim stopniu, w jakim możliwe jest praktykowanie przez młodocianych ich religii i przekonań, uczestnictwo w nabożeństwach lub spotkaniach prowadzonych przez upoważnionych przedstawicieli religii i wyznań, przyjmowanie wizyt prywatnych przedstawicieli religii lub wyznań oraz posiadanie ksiąg lub materiałów informacyjnych dotyczących ich religii lub przekonań (Zalecenie 87.2). Młodociani nie mogą być zmuszani do praktykowania religii, wyznania, uczestnictwa w nabożeństwach religijnych lub spotkaniach, udziału w praktykach religijnych lub akceptowania wizyt przedstawicieli którejkolwiek religii lub wyznania (Zalecenie 87.3).*

Obowiązek uczestnictwa w mszach św. wbrew woli wychowanka godzi również w Konwencję o Prawach Dziecka przyjętą przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., która w art. 14 stwierdza „*Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania*”. W związku z powyższym, w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy wyeliminować praktykę zmuszania nieletnich do uczestniczenia w nabożeństwach.

11. Prawo do rekreacji i wypoczynku

W Ośrodku zorganizowano dużą świetlicę, w której nieletni przebywają po zajęciach szkolnych. Zgodnie z informacją uzyskaną od kierownictwa Ośrodka, w placówce prowadzone są następujące koła zainteresowań: taneczne, kulinarne, sportowe, techniczne, teatralne, modelarskie, historyczne, informatyczne,

plastyczne i fotograficzne. W weekendy organizowane są rajdy na orientację, wycieczki do lasu, biegi, wycieczki rowerowe, nordic walking, spływy kajakowe.

Placówka dysponuje asfaltowym boiskiem, wykorzystywanym do gry w piłkę nożną, koszykówkę oraz siatkówkę. Ponadto po uprzedniej rezerwacji telefonicznej, wykorzystywane jest boisko do piłki nożnej Orlik.

W ramach przywileju, wychowankowie mogą udać się na godziną przepustkę do miasta bez nadzoru.

W rozmowach indywidualnych wychowankowie wskazywali jednakże, że rzadko mogą spędzać czas na świeżym powietrzu w ciągu dnia. W ocenie osób wizytujących dostęp do codziennych zajęć na świeżym powietrzu, zgodnie z **Europejskimi Zasadami w sprawie Nieletnich Sprawców Przepstępstw będących podmiotem sankcji lub środków** (5 listopada 2008 r.), należy zapewnić wszystkim wychowankom MOS. Według ww. zasad nieletni pozbawieni wolności powinni mieć zapewnione regularne ćwiczenia przynajmniej dwie godziny w ciągu dnia, z czego jedna z nich winna odbyć się na świeżym powietrzu, o ile warunki pogodowe na to zezwalają (zasada 81).

12. Rekomendacje

Po przeanalizowaniu nieprawidłowości, jakie pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji ujawnili podczas wizytacji, działając jednocześnie w oparciu o art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje podjęcie środków zmierzających do:

1. zapewnienia wychowankom wolności sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz zakazania zmuszania nieletnich do uczestniczenia w praktykach religijnych;
2. skorygowania systemu kar i nagród poprzez usunięcie zapisu o karze w postaci pracy na rzecz Ośrodka;

3. zaprzestania stosowania odpowiedzialności zbiorowej oraz kar w postaci ćwiczeń fizycznych;
4. wyeliminowania przypadków stosowania kary w postaci przeniesienia do innej placówki;
5. zapewnienia nowoprzyjętym nieletnim wstępnych badań lekarskich;
6. zapewnienia wszystkim nieletnim regularnych ćwiczeń przez co najmniej dwie godziny dziennie, z czego godzinę na powietrzu; ćwiczenia nie powinny być zależne od zaszeregowania do grupy motywacyjnej;
7. usunięcia stygmatyzujących sformułowań z zasad przyznawania punktów za zachowanie wychowanków;
8. preredagowania zapisu w regulaminie pobytu w zakresie wskazanym w pkt 4;
9. usunięcia z tablic wywieszonych na korytarzach imiennych informacji o uzyskanej punktacji wychowanków;
10. zapewnienia właściwego funkcjonowania sanitariatów w Ośrodku, w tym wyposażenie stanowisk prysznicowych w zasłonki gwarantujące kąpiącym się poczucie intymności;
11. wzbogacenia diety nieletnich w warzywa i owoce;
12. zagwarantowania wychowankom profilaktycznej opieki medycznej;
13. stworzenia procedury podawania wychowankom lekarstw;
14. zamieszczenia w ogólnodostępnym miejscu statutu, regulaminu placówki oraz informacji z adresami instytucji, do których wychowankowie mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw.